



ÖĞRETMENLERİN MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Rahmi ÇALIŞKAN



**ÖĞRETMENLERİN
MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ¹**

Rahmi ÇALIŞKAN

Editör

Prof. Dr. Gözde ALGÜN DOĞU

¹ Yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.



***Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik
Tutumlarının İncelenmesi***
Rahmi ÇALIŞKAN

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Editör: Prof. Dr. Gözde ALGÜN DOĞU
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: Eylül 2025
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-5698-41-4

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

Yüksek Lisans dönemi boyunca her zaman ve her durumda yanımda olan eşim
Vildan ÇALIŞKAN'a ithaf ediyorum

TEŞEKKÜR

Danışmanlığımı üstlenen konu seçiminden araştırmalarımın yürütülmesi stratejisine dek beni özgür bırakan, bana kendimi ifade etme olanağı sağlayan Prof. Dr. Gözde ALGÜN DOĞU'ya, verilerin istatistik analizinde bana destek olan kıymetli arkadaşım Öğr. Gör. Dr. Mustafa Cumhur AKBULUT'a, sahadaki gözlemleriyle çalışmama destek veren sınıf öğretmeni Tezcan AKBULUT'a; Gazi Üniversitesinden dönem arkadaşım Prof. Dr. Muhsin HAZAR'a ve öğrencisi Gürcan Alp CİCİOĞLU'na, Yüksek Lisansa kabulümden tezimi bitirme aşamasına kadar bana inanan, değer veren ve başarabilme gücünü sürekli hissettiren bölüm başkanımız sayın Prof. Dr. Baki YILMAZ hocama, ayrıca başarılı öğrencilik hayatları ile beni öğrenci olarak kalmaya özendiren kızlarım Simge ve Simay'a teşekkür ediyorum.

Sincan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne, okul müdürlerimize ve öğretmenlerimize ayrıca teşekkür ederim

Rahmi ÇALIŞKAN

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Problemi	2
1.2 Varsayımlar ve Sınırlamalar	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	4
2.1 Göç Kavramı	4
2.2 Mülteci, Göçmen ve Sığınmacı Kavramı	5
2.3 Göçün Nedenleri	6
2.4 Göçün Sonuçları.....	9
2.5 Suriye Göçü.....	10
2.6 Türkiye’deki Suriyeliler	12
2.7 Mülteci Öğrencilerin Eğitim Durumu	16
2.8 İlgili Araştırmalar	21
3. YÖNTEM.....	25
3.1 Araştırma Modeli	25
3.2 Evren ve Örneklem	25
3.3 Veri Toplama Aracı.....	26
3.4 Araştırmanın Kriter Değişkenleri.....	26
3.5 Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikler	27
4. BULGULAR.....	28
5. SONUÇ	38
6. ÖNERİLER.....	41
7. KAYNAKLAR.....	43

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

N	: Veri sayısı
%	: Yüzde
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
f	: Frekans
SS	: Standart sapma
Min	: En küçük Değer
Mak	: En Büyük Değer
Sıra Ort.	: Sıra Ortalaması
Puan Ort.	: Puanların Aritmetik Ortalaması
χ^2	: Ki-Kare Test Değeri
P	: Anlamlılık Değeri
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences paket programı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kişisel ve mesleki özelliklerine göre dağılımı.....	28
Tablo 3.2. Öğretmenlerin mülteci öğrencilerin uyumuna katkı sağlayacak unsurlara ilişkin öncelik sıralaması	29
Tablo 3.3. Katılımcıların Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puanına ve Alt Boyut Puanlarına ilişkin tanımlayıcı İstatistikler.....	30
Tablo 3.4. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	31
Tablo 3.5. Öğretmenlerin Mesleki Branşlarına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	32
Tablo 3.6. Sınıfta Mülteci Öğrenci Bulunup Bulunmamasına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	33
Tablo 3.7. Öğretmenlerinin, Yurtdışına Çıkıp Çıkamalarına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	34
Tablo 3.8. Öğretmenlerinin, Akademik Kariyerine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	35
Tablo 3.9. Sınıf Öğretmenlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları.....	36
Tablo 3.10. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları	37

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	15
Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye’de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyelilerin Sayısı	20

1. GİRİŞ

Tüm dünyada son zamanlarda ortaya çıkan iç savaşlar, etnik çatışmalar, doğal afetler ve ekonomik krizler gibi pek çok nedenden dolayı artan göç hareketlerinden dolayı insanlar farklı ülkelerde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye de bu göç dalgasından önemli ölçüde etkilenmiştir.

Göç, “ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2001). Özellikle Suriye iç savaşıyla birlikte, ülkemizde yaşayan mülteci nüfusu önemli bir artış göstermiştir. Mülteci nüfustaki hızlı artış, yalnızca demografik yapıyı değil, aynı zamanda eğitim sistemini de etkilemiş; Türkiye'deki okullarda mülteci öğrencilerin sayısı hızla artış göstermiştir. Mülteci öğrencilerin eğitime adaptasyonu hem öğrencilerin geleceği hem de topluma uyum sağlamaları açısından önemlidir.

Sosyal değişimin en belirgin yaşandığı yerlerden biri okullardır çünkü çocuklar baskın kültür ile doğrudan karşılaşmaktadırlar (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994’ten aktaran Kağnıcı, 2017). Başarılı bir adaptasyon süreci geçiren öğrenciler, bulundukları ülkenin dilini ve kültürel normlarını öğrenerek sosyal bağlar kurabilirler. Uyum sağlayamayan öğrenciler sosyal dışlanma ve düşük özgüven gibi durumlarla karşılaşabilirler.

Mülteci öğrencilerin eğitim süreçlerini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlar arasında kültür ve dil farklılıkları, yaşadıkları travmatik olaylar, sosyo-ekonomik koşullar, akran tutumları ve uyum sorunun yer aldığı düşünülmektedir.

Mülteci çocukların yerleştikleri ülkenin dilini ve kültürünü hızlı bir şekilde öğrenmeleri sorunların üstesinden gelebilmeleri açısından önemlidir. Bu çocukların eğitim sistemine entegrasyonu ve onlara sunulacak rehberlik hizmetleri, karşılaştıkları engelleri aşmalarında kritik bir rol oynamaktadır. (Telsaç ve Telsaç, 2022). Bu noktada öğretmenlerin başarılı adaptasyonu

sağlamadaki rolleri önem arz etmektedir. Mülteci öğrencilerin uyum sağlayabilmeleri ve yaşadıkları olumsuzluklardan kurtulabilmeleri öğretmenlerinin tutumlarıyla yakından ilgilidir (Sağlam ve Kanbur, 2017). Öğretmenlerin, mülteci öğrenciler konusunda sahip oldukları farkındalıklarının, aldıkları eğitimin ve mesleki yeterliliklerinin, tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynadığı düşünülmektedir. Bu nedenle, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri anlamak, eğitimin kapsayıcı hale getirilmesinde önemli görülmektedir.

Bu araştırma, ilk öğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını incelemeyi hedeflemektedir. Böylece, mülteci öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları engellerin aşılmasına yönelik öneriler geliştirilmesi ve daha kapsayıcı bir eğitim ortamının oluşturulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

1.1 Araştırmanın Problemi

Araştırmada kullanılacak bağımsız ve bağımlı değişkenler tanımlandıktan sonra anket verileri kullanılarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır. Araştırma kapsamındaki ilk öğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları;

1. Hangi düzeydedir?
2. Cinsiyete göre değişmekte midir?
3. Mesleki branşa göre değişmekte midir?
4. Sınıflarda mülteci öğrenci bulunup bulunmamasına göre değişmekte midir?
5. Yurtdışı deneyimine göre değişmekte midir?
6. Öğrenim düzeyine göre değişmekte midir?
7. Okutulan sınıfa göre değişmekte midir?
8. Mesleki kıdeme göre değişmekte midir?

1.2 Varsayımlar ve Sınırlamalar

Araştırma, 2024-2025 Eğitim Öğretim yılında Ankara ili Sincan ilçesinde ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin görüşleriyle, veri toplama aracı olarak “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)” ile ve öğretmenlerin ölçme araçlarına verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan öğretmenlerin, herhangi bir baskı olmadan tarafsız bir şekilde ölçekte yar alan maddeleri cevapladıkları kabul edilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde göç ve göç ile ilgili temel kavramlar kısaca açıklanacaktır. Daha sonra konu ile ilgili araştırmalara yer verilecektir.

2.1 Göç Kavramı

Yirmi birinci yüzyılının gündeminde önemli bir yer tutan göç olgusu insanlığın önemli sosyal hareketlerinden birisidir. Tarih boyunca insanlar, doğa olayları, ilkim koşulları, afetler, kıtlık, ekonomik, siyasi ve kültürel nedenlerden dolayı göç etmek durumunda kalmışlardır. Eski dönemlerde genellikle küçük çaplı ve yerel düzeyde yaşanan göç olayları küreselleşmeyle birlikte daha görünür hale gelen bölgeler ve ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği, gelişmişlik ve sosyal refah düzeyindeki farklılıklar, insanların her alanda taleplerinin ve beklentilerinin arttığı günümüz dünyasında iletişim ve ulaşım alanında yaşanan gelişmelere de bağlı olarak artık uluslararası sorunlara yol açabilecek kadar ileri bir boyuta ulaşan evrensel bir sorun haline gelmiştir.

Farklı teori ve yaklaşımlarla değişik açılardan ele alınan göç olgusuyla ilgili literatürde birçok tanım mevcuttur. Türk dil kurumu (TDK, 2021) sözlüğünde göç; “Ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanırken; coğrafyacilar göçle ilgili "zaman" ve "mekân" faktörlerini ön plana çıkarmakta, sosyologlar ise göç hareketinin toplumsal sonuçlarını dikkate almaktadır. Ekonomistlerin ise göçün piyasa üzerindeki etkileri temelinde bir tanım geliştirdiği görülmektedir (Yılmaz, Efşan ve Mecek, 2020). Bu bağlamda göç sadece fiziksel bir hareketlilik yaratmanın yansıması; ekonomik, sosyal ve psikolojik değişimleri de gittiği yere götüren çok yönlü bir yapılanma ve farklılaşma süreci olarak görülmektedir (Atmaca, 2020: 65).

2.2 Mülteci, Göçmen ve Sığınmacı Kavramı

Günlük konuşma dilinde birbiri yerine kullanılan mülteci, göçmen ve sığınmacı kavramları her ne kadar birbirine yakın gibi görünse de hukuki statüleri, yaşadıkları süreçler ve uluslararası koruma biçimleri açısından önemli farklar içermektedir. Bu durum, göç yaşayanların hukuki statülerinin farklı şekilde tanımlanmasını da gerekli kılmaktadır.

Mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre "Dinî inancı, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm görme korkusuyla ülkesini terk etmiş ve bu nedenle başka bir ülkede korunma arayan kişi" olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde de uluslararası koruma kapsamındaki yabancı uyruklu statüsüne giren kişilere verilen bir statüdür. Mülteci kelimesi, Arapça kökenli olup "iltica" fiilinden türemiştir. Mülteci, iç savaş, etnik veya mezhepsel çatışma, dini ve siyasi düşüncelerinin farklı olması gibi herhangi bir nedenle ırkı, dini her ne olursa olsun ikamet ettiği ya da doğup büyüdüğü yerde korktuğu için yaşayamayan her türlü zulme maruz kalan ya da öldürülmekten korkan, ülkenin korumasından hiçbir şekilde yararlanamayan ve ülkesine dönmek istemeyen başka bir ülkeye kaçıp, o ülkede yaşama talebinde bulunup kişi ya da kişilere verilerin bir statüyü ifade etmektedir (Bulut ve Akın, 2020 s.12).

Sığınmacı ise, henüz mülteci statüsü verilmemiş, ancak bu statüyü elde etmek için bir ülkeye başvuruda bulunan kişileri ifade etmektedir. İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler. (Göç Terimleri Sözlüğü, 2017, s.35).

Göçmen kavramının uluslararası düzeyde genel kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, "kişisel rahatlık" amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye

karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (G Terimleri Sözlüğü, 2017, s.22). Mltecisi, sığınmacı ve göçmen arasındaki temel farklılıklar Tablo 2.1 de verilmiştir.

Tablo 2.1. Mltecisi, sığınmacı ve göçmen arasındaki temel farklılıklar

Özellik / Kavram	Mltecisi	Sığınmacı	Göçmen
G nedeni	Zulüm ve savaş	Zulümden kaçtığını iddia eder	Ekonomik, sosyal veya kişisel nedenler
Statüsü	Resm olarak tanınmış	Başvuru sürecinde	Statüye bağlı değil
Koruma Türü	Uluslararası koruma (Cenevre Sözleşmesi)	Geçici koruma	Yok (sosyal hizmetler ülkeden ülkeye değişir)
Geri Gönderilme	Yasaktır	Başvuru sonuçlanana kadar gönderilmez	Geri gönderilebilir

2.3 Gn Nedenleri

Gn nedenleri oldukça çeşitlidir ve bireyden bireye, toplumdan topluma farklılık gösterebilir. G, genellikle bireylerin veya toplumların yaşam koşullarını, fırsatları, güvenliği ve genel refahlarını iyileştirmek amacıyla gerçekleştirilir. Ekonomik gerekçeler gn önemli nedenlerinden bir tanesidir. Bireyler, iş bulma ve ekonomik fırsatlar arayışında oldukları bölgelere göç etme eğilimindedirler. Daha iyi yaşam koşulları, ekonomik refah ve daha iyi sosyal hizmetler sunan bölgelere göç etme motivasyonu oluşturmaktadır. Baskı, zulüm, politik istikrarsızlık ve insan hakları ihlalleri gibi nedenlerle insanlar ülkelerini terk edip daha güvenli ülkelere sığınmaktadırlar. Her yıl binlerce insan savaş ve terör olaylarından dolayı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmaktadır. Suriye'deki i çatışmalarla beraber Mart 2011 yılından bu yana yaklaşık 12 milyon Suriyeli yerinden edilmiştir (Ekici ve Tuncel, 2015; Erdoğan, 2021; Tamer, 2020; Yılmaz, 2014).

Göç, bireylerin veya toplulukların özgür iradeleriyle gerçekleştirebileceği gibi dış etkenlerin zorlamasıyla da ortaya çıkabilir. Göç hem bireysel bir süreç olabilir hem de kitlesel bir dalga şeklinde yaşanabilir. Göçün nasıl gerçekleştiğinin anlaşılması, göçün etkilerini değerlendirmek açısından önemlidir. İradi (gönüllü) göç, genellikle ekonomik, siyasi ve sosyal etkileri olan sürekli bir süreç olarak, zorunlu göçlerden, doğal afetlerden kaynaklanan göçlerden veya güvenlik endişelerinden kaynaklanan göçlerden farklılık gösterir. İradi göçte genellikle bireylerin daha iyi bir yaşam arayışı belirleyici olabilirken, zorunlu göçlerde genellikle siyasi faktörler daha etkili olabilir. Göçün iradi veya zorunlu olması yanında, göçün sayısal büyüklüğü de etki boyutunda önemli bir faktördür. Küçük çaplı göçlerle uzun süreçler ve büyük kitlesel göçler arasındaki farklılıklar, mekânsal, sosyal ve siyasal karmaşıklıklara yol açabilir. Özellikle siyasi iktidarların zorlanabildiği veya karşılayamadığı kitlesel göç dalgaları, çeşitli karmaşık sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir (Ekici ve Tuncel, 2015).

Aile bireylerinden birinin göç etmesi geride kalan aile üyeleri için göç nedeni olabilmektedir. Bir aile üyesi, genellikle daha önceden göç etmiş veya yerleşik durumda olan diğer aile bireylerinin yanına katılmak için göç eder. Aile birleşimi göçleri, temelde aile bireylerinin bir arada olmasını ve aile bağlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Aile birleşimi göçleri, aile içi ilişkileri güçlendirmenin yanı sıra, göçmenlerin daha iyi bir yaşam standardı ve gelecek fırsatları elde etmelerini sağlama amacı taşır. Bu tür göçler, sosyal ve kültürel uyumu teşvik edebilir ve ailelerin topluma entegre olmalarına yardımcı olabilir (Akıncı vd., 2015).

Entegrasyon teriminin farklı şekillerde uygulanmasına rağmen temelde hâlâ kültürel ve ırki farklılıklara sahip nüfus yapısının birleştirilmesi yoluyla ortak kimlik inşa etme, sosyal uyum ve “çeşitli toplulukların sivil katılımı için kurum ve zeminini şekillendirme” anlamına hizmet ettiği sonucuna ulaşılabilir. Ülkesindeki göçmenlerin sosyal ve politik olarak ülkeye ve topluma entegrasyonu, politika yapıcılar için “ortak amaç” olarak görülmektedir. Fakat bu ortak amaca nasıl ulaşılacağı konusunda herhangi bir görüş birliği yoktur

(Göksal, 2019). Tarihte birçok ulus devlet, ülkesindeki kültürel ve ırkı çeşitliliğın siyasi idaresi için birçok farklı politika oluşturmuş ve benimsemiştir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın başlarında başta ABD olmak üzere, göçmenlerin yoğun halde bulunduğú ülkelerde uygulanan asimilasyon politikaları bu duruma ilk örnekler olarak gösterilebilir. Asimilasyon kavramı ilerleyen zamanlarda erime potası (meltingpoint) adını almıştır. Bu politikanın amacı, sosyal ve kültürel farklılıklar, öznel karakterler modernite ile milli bir politika içinde eriyerek milli kimliğın inşa edilebilmesidir. Böylece kültürel homojenleştirme gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Belirli denemelerin ardından bu politikanın başarılı olamayacağının anlaşılması üzerine yerine daha farklı, fonksiyonel politikalar ve teoriler üretilmeye çalışılmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016).

Bireyler sağık hizmetlerine erişim, sağık durumlarındaki iyileşme, sağık sorunlarının tedavisi veya sağık koşullarının iyileşmesi amacıyla farklı yerlere hareket etmelerini ifade eder. Sağık nedenleri ile göç eden bireyler, sağık sistemlerinin kalitesi, uzmanlık alanları, tedavi seçenekleri ve genel sağık koşulları gibi faktörlerden etkilenecek göç kararı alabilmektedirler (Tamer, 2020). Göç eden bireylerin sık karşılaştıkları sağık sorunları arasında beslenme bozuklukları, anemi, çocuklarda büyüme ve gelişme geriliğı, ishal, kızamık, solunum yolu enfeksiyonları, cinsel istismar, düşükler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, riskli gebelikler, kronik hastalıklar, depresyon, diş sağığı gibi problemler bulunmaktadır (Dursun, 2019).

Ekonomik sebeplerin yanında göçleri etkileyen diğerk birçok farklı etmenin de ön plana çıktığı görülmektedir. Sosyal, kültürel ve siyasi nedenler de göç üzerinde etkin rol oynamaktadır. Göç edilen bölgelerdeki etnik farklılıklar ve ayrımcılık, kültürel yakınlık, yemek ve eğlence anlayışı, bölgenin dini ve siyasal tutumu, bölge insanının eğitim düzeyi ve bölge halkının göçmenlere karşı genel tutum ve davranışları gibi birçok farklı sosyal faktör de göçlerde etkili olabilmektedir (Aksoy, 2012).

Gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan bu göç sorunu, ikiye bölünmüş emek piyasası teorisiyle asgari düzeye inme eğilimindedir. Göçün sebep olduğı sorunlar yerine

lkeler, g önlemleri üzerine ilişkin çalışmalar ve stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Piore'ye göre; hükümet politikaları gleri durdurmaya veya azaltmaya yönelik değil, g sürecini yönetme ve kontrol altında tutmaya yönelik olmalıdır. Yerel hkmetin hedeflediği gibi işgücü ikincil sektörde aktif kalmalıdır. Bunu sağlamak için devletlerin görevi; göçmenlerin geri dönüşünü kolaylaştırma, göçmen çocuklarının aktivasyonlarını denetleme, düzenleme ve ikincil sektörü asgari ücretli olarak, aynı alandaki farklı iş mevzuatı şekilleriyle sınırlandırarak için yeni politika ve yöntemler oluşturmaktır. Tüm bu politika ve yöntemler g süreci çerçevesinde oldukça yararlı çözümler sunacaktır (Piore, 1986).

Gn sebeplerinden bir diğeri doğal afetler de ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi nedenler gibi oldukça etkilidir. Doğal afetler arasında deprem, kuraklık, evre kirliliği, nükleer kazalar, volkanik olaylar ve iklim değişikliği gibi unsurlar yer almaktadır. Tarihsel süreçte bireyleri ve toplumları ge sürükleyen doğal nedenlerin örnekleri literatürde yer almaktadır. Sözgelimi kuraklık sebebiyle Moğolların ve Hunların göç ettikleri bilinmektedir. Tarih boyunca insanlar kendilerine yaşam yeri belirlerken su kaynaklarının olduğu yerleri tercih etmişlerdir. Günümüzde olduğu gibi su, tarih boyunca hep önemini korumuştur. Birçok medeniyet su kaynağına yakınlık ve tarımsal faaliyetler sayesinde büyümüştür. Yakın tarihi incelediğimizde, 1994 yılında Kırgızistan'da meydana gelen toprak kayması sebebiyle birçok farklı yerlere gler yaşandığı görülmektedir (şen, 2014).

2.4 Gn Sonuçları

G sonucunda mltciler, iltica ettikleri ülkelerde birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu durumdan çocuklar daha çok etkilenmekte ve bulundukları ülkelerde yaşadıkları sorunların büyük bir kısmı, ev sahibi ülkedeki uyum süreci boyunca da devam edebilmektedir (McBrien, 2005). Gn sosyal etkileri göz önünde bulundurulduğunda, farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle kültürel çeşitliliğe katkı sunulmakta ancak bu durum zaman zaman toplum içerisinde entegrasyon

sorunu yaşanmasına ve topluluklar arasında gerilime sebep olabilmektedir. Göçün eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim üzerinde de doğrudan etkisi olduğu söylenebilmektedir. Göç alan hedef ülkede eğitim ve sağlığa olan talepte artış yaşanmakta ve bu durum hem göç edenlerin hem de ülke vatandaşların bu temel hizmetlere erişiminde aksaklıklar yaşamasına sebep olabilmektedir (Adil, 2020).

Temel insan haklarından olan sağlık hakkı ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Sığınmacı ve mülteci kişilere sunulan sağlık hakkından faydalanmaları için vatandaşlık haklarının ve ikamet haklarının bulunması önemlidir. Mülteci durumunda olan bireyler danışmanlık hizmetlerine, temel sağlık hizmetlerine, koruyucu hizmetlere, tedavi edici hizmetlere, ilaç temininin sağlanmasına, tanı koruyucu hizmetler gibi birçok hizmetlere ulaşmada problem yaşayabilmektedirler. Bu durum göç eden bireylerin yaşamında iletişim sorunları, ulaşım sorunları, kültürel farklılıklardan oluşan sıkıntılar gibi olumsuzluklara neden olabilmektedir (Soyanıt, 2019).

Göç hareketleri toplum üstünde ve coğrafi bölgede transformasyona neden olur. Göç yapılan yerlere göç edenler sadece kendi fiziki halini değil yaşadıkları yerin tüm sosyo-ekonomik, kültürel ve politik değerlerini de yanlarında getirirler. Öyle ki bu durum ile kişiler ya da toplumlar arasında kültürel bir çarpışma gerçekleşir. Göç edenler gidilen bölgenin halkı ile olumlu ya da olumsuz bir etkileşim yaşayabilirler. Çok kültürlü bir yapı oluşması sağlanabilir. Farklı görüşler zaman ve etkileşimle kültürel bir servet oluşturabilir (Tümtaş ve Ergun, 2016).

2.5 Suriye Göçü

Arap dünyasında Mısır, Libya ve Tunus'taki halk ayaklanmaları (Arap Baharı) Suriyeli aktivistleri ve muhalifleri cesaretlendirmiş ve reform talepleri ile protestolar yapmaya başlamıştır. Suriye'deki hükümet, siyasi muhaliflere, insan hakları savunucularına ve diğer muhaliflere karşı sert bir tavır almıştır. Hükümetin gösterilere karşı şiddet kullanması, protestoların daha geniş bir isyana dönüşmesine neden olmuştur. Böylece Suriye'de rejime karşı başlayan protestolar kısa sürede çatışmalara dönmüştür ve 15 Mart 2011 tarihinde Dera'da

ilk olaylar yaşanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren birçok Suriyeli kitlesel olarak çevre ülkelere göç etmeye başlamıştır (Tunca, 2018).

Tunus'ta 18 Aralık 2010 tarihinde başlayan 'Arap Baharı', Ortadoğu ve Afrika'nın büyük bir bölümünü etkisi altına almıştır. Bu durum, çeşitli ülkelerde de protestolar ve ayaklanmaların başlamasına neden olmuştur. Örneğin, Suriye'de Baas Partisi'ne sadık olan askerler ve bunları destekleyen misiller ile bu partiyi iktidardan indirmek isteyen muhalifler arasında 2011 yılında olaylar baş göstermiştir. Suriye'de rejime karşı ilk ayaklanmalar, 26 Ocak 2011 tarihinde başlamış ve 15 Mart 2011 tarihinde Suriye'nin Dera kentinde meydana gelen protesto gösterileri sırasında protesto gruplarına ateş açılması ile Suriye'de iç savaş fitillenmiştir (Çiftçi, 2019). Sonraki süreçte, Suriye'de iktidara ve rejime karşı çıkan eylemcilerin silahlanması ve yönetime karşı koyması ile Suriye'de iç savaş artarak devam etmiştir. İç savaş, insanların ülkelerini terk ederek komşu ülkelere sığınmasına ve yüzbinlerce insanın hayatını yitirmesine sebep olmuştur. Suriye'de savaşın getirdiği yıkım ve vahşetten kaçan insanlar Suriye'ye sınırı bulunan komşu ülkeler olan Lübnan, Ürdün, Mısır, Türkiye, Irak ve Kuzey Afrika ülkelerine sığınmaları ile mülteci sorunu baş göstermiştir (Kemik vd., 2019).

Suriyelilerin en çok Türkiye'ye göç etmelerinin sebepleri Türkiye'nin en uzun sınırının Suriye ile olması, sınırın iki yakasında da akrabalıkların bulunması ve Türkiye'nin hem ekonomik hem de ulaşım yönünden daha rahat ve kısa mesafe de olması vardır. Gün geçtikçe bu sayı artmış ve 2017 yılında 2.969.669 Suriyeli sığınmacı ile Türkiye sığınmacı kabulünde sayı bakımından ilk sırada yer almıştır. Türkiye'yi sırasıyla Lübnan ve Ürdün takip etmektedir. Suriyelilerin sığındığı bu ülkeler ilk zamanlarda kapılarını açmış olsalar da artan mülteci sayısı ile göçü yönetme de sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Türkiye, Ürdün ve Irak ilk zamanlar sınır kapılarını güvenlik önlemlerini alarak kontrollü bir şekilde açarken, Lübnan Suriyelilere kapılarını tamamen önlem almadan açmıştır (Çiçeksoğüt, 2017).

2.6 Türkiye'deki Suriyeliler

2011'de başlayan Suriye iç savaşı, nedeniyle milyonlarca Suriyeli yaşadıkları çatışma, şiddet ve insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Göç edenlerin önemli bir bölümü çevre ülkelere sığınmıştır. Bunlardan en büyük payı ise Türkiye almıştır. Suriye'de yaşanan iç savaş Türkiye'ye büyük bir Suriyeli mülteci akınına neden olmuştur. Türkiye, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yaparak büyük bir insani krizi yönetmeye çalışmıştır. Türkiye, Suriyeli göçmenlere büyük bir insani yardım ve sığınak sağlamıştır. Türkiye, Suriye'den gelen büyük göç dalgaları nedeniyle uluslararası toplulukla iş birliği yaparak Suriyeli göçmenlere geçici koruma sağlama politikası benimsemiştir. Bu kapsamda, Suriyeli mültecilere "geçici koruma" verilmiştir (Topal, 2015).

Suriye'de çatışmaların başlaması ile milyonlarca Suriyeli zorunlu göç etmiştir. Bu süreçte komşu ülkelere yoğun bir kitlesel göç başlamıştır. Türkiye hem Suriye ile sınır komşusu olması hem de yakın kültür ve dini inanca sahip olması sebebi ile savaştan kaçan Suriyelilerin hedef ülkesi olmuştur. Türkiye'ye ilk mülteci kafilesi 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yapmıştır. Türkiye, bu süreçte açık kapı politikası yürütmüş ve devam eden süreçte milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye göç etmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 2012 yılında 14.237, 2016 yılında 2.834.441, 2020 yılında 3.641.370 kişidir. 12 Ekim 2023 tarihi itibarı ile Türkiye'de kayıtlı 3.268.680 Suriyeli bulunmaktadır (Karasu, 2018; Tunca, 2018).

Sahip olduğu coğrafi konumun özelliği itibariyle Asya ve Afrika'dan Avrupa'ya geçiş yapmak isteyen göçmenlerin öncelikli rotası olmuştur. Bu nedenle de göçmen kavramıyla aşinalığı uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye münferit ve kitlesel göç hareketleriyle geçmişinde birçok kez karşılaşmış olmasına rağmen Suriye iç savaşı ile gelişen süreç farklı tecrübeleri de beraberinde getirmiştir. Zira göçmenler için genel itibariyle Avrupa'ya ulaşma noktasında bir geçiş güzergahı olan ülke Suriye krizi ile yeni bir olguyla karşılaşmış ve transit ülke olma niteliğinin yanı sıra artık hedef ülke konumuna

gelmiştir. Dolayısıyla da göç olgusu hakkındaki geçmiş tecrübelerinden farklı olarak ülkede yerleşik hale gelen sığınmacıların neden olduğu çeşitli sorunlar ve özellikle yabancıların toplumla uyumlaştırılmasına yönelik süreçlerle karşı karşıya kalmıştır (İçduygu ve Yüksek, 2010).

Mülteci sayısının çok fazla olması ve ülkeler arasında devamlı dalgalanmalar yaşanması Türkiye'nin mülteciler konusunda politika kararı almasını zorlaştırmış, alınan kararların ise değişmesine sebep olmuştur. Türkiye'nin göçler ile ilgili politikalarına bakıldığında ilk olarak karşımıza çıkan ve her beş yılda bir Türkiye'nin iktisadi ve sosyal hedeflerini belirleyen, hedef konularından birini dış göçler oluşturan kalkınma planlarının sonuncusu 2019-2023 yılları için 4 yıllık hazırlanan 11. Kalkınma Planıdır. Göç idaresinde merkezi yapıya güç kazandırılması ve mültecilerin sosyal yaşama adaptasyonlarının arttırılması gibi çeşitli politikalar bu planda yer almaktadır (Akgül, Kaptı ve Demir, 2015; Yanar ve Erkut, 2020).

Suriyeliler özelinde ise, Türkiye'nin "açık kapı" politikasından dolayı 6458 sayılı kanunda yer alan ülkeye kabul şartları uygulanamamıştır. Dolayısıyla kitlesel olarak gerçekleşen Suriyeli göçünde bir kayıt sistemi oluşturulamamıştır. Sonraki süreçte ise kabul merkezlerinde oluşturulan kayıt sistemi ile gelenlerin bilgileri alınmaya başlanmıştır. Ancak geçmişe yönelik bir kayıt oluşturulmadığı için gelen kişilerin beyan ettiği resmi bir belge (kimlik, pasaport vb) yoksa bilgilerini teyit etmek oldukça zordur. Ayrıca daha önce Türkiye'ye nasıl ve kaç kere giriş yaptığı da tespit edilememesi ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Bu durum özellikle güvenlik konusunda oldukça fazla risk içermektedir. Türkiye'nin bu kadar kısa sürede ve çok sayıda göç alması, Türkiye'nin temel yapı taşlarını etkilemesi açısından son derece önem arz etmektedir. Göç durumlarının yaşanması toplumların benzerlik gösteren temel yapı taşlarını dönüştürmekte ve toplum içinde göçmenler, konuklar, yabancı öğrenciler, mülteciler gibi farklı grupların gereksinimlerini ve problemlerini ortaya çıkarmaktadır (Şeker ve Aslan, 2015).

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göç etmelerinin önemli gerekçelerinden biri de uygulanan açık kapı politikasıdır. İç savaş ortamından uzaklaşmak isteyen mülteciler Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin herhangi bir kısıtlama ya da koşul sunmadan sınırdan geçişlerine izin vermesiyle beraber ülkeye giriş yapmışlardır. Suriye’de barışçıl bir hayat sürmenin imkansızlaşması ve geleceğe dair umutların tükenmesi Türkiye’nin “insani kaygıları” gerekçe göstererek uyguladığı açık kapı politikasını cazip kılmıştır (Elma ve Şahin, 2015).

Barınma, beslenme gibi en temel ihtiyaçlarının karşılanmasında dahi sorun yaşayan mülteciler yardımlar sayesinde ya da şartları yeterli olmayan kamplarda yaşamaya çalışmışlardır. İlerleyen zamanlarda kampların yeterli gelmemesi, para kazanma ihtiyacı, bir ev düzenine sahip olma isteği gibi sebepler neticesinde kamplardan ayrılarak farklı şehirlerde mülteci nüfusu oluşturmuşlardır. Böylece yüksek kiralar, az maaşların verildiği ağır işler, Türkçe bilmeme sebebiyle anlaşılama gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Özellikle yerleşik hale gelmeleriyle beraber eğitim alanında yaşanan sıkıntılara kalıcı çözümler bulunamamıştır.

Eğitim alanında yaşanan sıkıntılar uzun süre boyunca Türkiye’de kalan mülteciler için büyük bir sorundur. Türkçe bilen sayısının az olması, eğitim için kurslar ya da Geçici Eğitim Merkezleri gibi kalıcı olmayan çözümlerin bulunması sorunlarını dile getirmekte zorlanan mültecilerin görünmez olmalarını körükleyen sebeplerden olmuştur. Özellikle çocuk mültecileri etkileyen bu durum hayatta kalmak için paraya ihtiyaç duyulmasıyla beraber çocuk mülteci işçiler ortaya çıkmıştır. Yetişkinler için bile sakıncalı bulunan koşullarda çalışan çocuklar tarımdan, sokakta satıcılığa kadar her işte kullanılmaktadır. Yaşlılarının sahip olduğu en basit imkanlardan bile mahrum bir hayat süren ve günün yarısından fazlasını çalışarak geçirmek zorunda kalan mülteci çocuklar fiziki ve psikolojik açıdan kötü etkilenmektedir (Akpınar, 2017).

2013 yılında Suriyeliler için parmak izi uygulaması adımı atılmış ve kayıt oluşturulmaya başlanmıştır. Yasa dışı yollardan ülkeye giriş yaparak geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler tespit edilip gerekli kayıt

işlemleri yapıldıktan sonra, sınıra en yakın barınma merkezlerine gitmeleri için serbest bırakılmıştır. Bu durum Suriyelilerin kayıt yaptırdıktan sonraki süreçte takiplerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasını zorlaştırmıştır. Gelen sayısının fazla olması, personel sayısının sınırlı olması ve kayıt bilgi sisteminin henüz yeni yapılandırılmaya başlandığı bu dönemde, güvenlik sorunu ön plana çıkmaktadır.

2016 yılında Suriyelilerin kayıt güncellenmesi için bir proje hazırlığı yapılmış; 2017 yılında “Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Kayıt Güncellenmesi Projesi” İçişleri Bakanı tarafından hayata geçirilmiştir. Bu uygulama sayesinde 2017 yılından sonraki dönemler için bir kayıt havuzu oluşturulması olumlu bir gelişmedir. Çünkü kayıt dışı olan Suriyelilerin hangi ilde yaşadıkları, kimlik bilgileri ve daha da önemlisi güvenlik soruşturması adına önemli bir kaynak oluşturulmuştur.

Türkiye bu kadar büyük bir yük altında olabildiğince hızlı bir şekilde sistemi kurmaya çalışmıştır. “Açık kapı” politikası insani açıdan örnek bir davranış olsa da Türkiye’nin bu kadar fazla sayıda insanı bir anda kabul edebilmesi için uygun bir politika olmamıştır. Göç ile ilgili hangi planlama yapılırsa yapılsın bu kadar fazla insanın kabulü karşısında hiçbir ülke hazırlıklı değildir.



Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Suriyeliler için, 2017 yılında yeni bir projeye başlayarak yeni kayıt sistemi oluşturmuştur. Bu şekilde Suriyelilerin kimlik, eğitim, sağlık gibi bilgileri bir havuzda toplanarak; hangi sosyal özelliklere sahip kaç Suriyelinin nerelerde yaşadığına dair bilgiler göç politikaları için bir veri kaynağı oluşturacaktır. Sistemin sağlıklı ve doğru bir şekilde ilerleyebilmesi adına Valilikler, yerel yönetimler, emniyet birimleri ve ilgili diğer bakanlıklar ile koordinasyon halinde bir çalışma yürütülmelidir. Bu kapsamda da hem Genel Müdürlük içerisinde hem de ilgili diğer kurumlarda veri analizlerinin elde edilebileceği ayrı birimler oluşturulmalıdır. Bu şekilde göç yönetiminin karar alıcı ve uygulayıcı aktörlerinin politika üretimi daha kapsamlı olması planlanmaktadır.

2.7 Mülteci Öğrencilerin Eğitim Durumu

Mültecilerin karşılaştıkları temel sorunlar arasında öncelikli olarak fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaları; daha sonra ise dilini, kültürünü, değerlerini, toplumsal kurallarını öğrenerek yerleştikleri topluma uyum sağlayabilmeleri ön plana çıkmaktadır (Temiz, 2020). Türkiye'deki göçmenlerin adaptasyonundaki en temel vasıta olan eğitim, diğer sorunların çözümünü de içinde barındırmaktadır. Bu yüzden mültecilerin eğitimi, büyük bir özen ve emek istemektedir. Eğitimde ise öncelikli sorun Suriyelilerin ana dilinin Türkçe olmamasıdır. Bu nedenle Türkçe öğretimi öncelik kazanmıştır (Ünal, Taşkaya ve Ersoy, 2018).

Kapsayıcı eğitimin eğitimsel, ekonomik ve sosyal olmak üzere 3 temellendirilmesi vardır. Sosyal nedene göre kapsayıcı eğitim adil ve eşit bir toplum açısından lazımdır. Ekonomik nedene göre ise farklı öğrenciler için farklı farklı okullar açmak yerine farklı olan öğrencileri bir araya getirerek maliyeti azaltmaktır. Eğitimsel nedene göre ise kapsayıcı eğitim öğrencinin gereksinimlerine ve farklılıklarına göre uygun eğitim imkânını sunmalıdır (Aktekin, 2017).

Mülteci öğrencilerin eğitim sürecindeki ihtiyaçlarının tanımlanarak ortaya konulması ve ihtiyaçlarının eğitim kurumları, öğretmenler tarafından karşılanmaya çalışılması gerekir. Mülteci çocukların ve gençlerin kurumlar arası iş birliği ile mevcut fırsatlarından yararlanmaları sağlanmalı, güvenilir bir ortamda fiziksel, bilişsel ve psikolojik iyi olmalarını amaç edinen uygun öğrenme ortamlarıyla ilgili düzenlemeler yapılmalıdır (Şeker ve Aslan, 2015). Göç edilen ülkelerde bir diğer tartışma konusu Suriyelilerin eğitim durumlarının ve nitelikliliklerinin olup olmadığıdır. Yaygınlaşan bu önyargılar, özellikle sığınmacılara karşı oluşturulmak istenen ülkeye yük oldukları ve eğitimsiz oldukları yönündeki algı ulusal basında yer bulmuştur. Hâlbuki Mart 2011 yılında kriz başlamadan önce Suriye’de temel eğitim alma oranı rekor seviyeye ulaşmıştır (Tanrıkulu, 2018).

Bir yerden başka bir yere zorla göçen insanlar arasındaki en hassas grup olan çocuklar, bu olaylardan da en çok etkilenen grubu oluşturmaktadır. Hemen müdahale edilmesi gereken olaylar, insanların tümünü etkilese de 0-18 yaş arasındaki insanları daha çok tesiri altına almaktadır. Savaş, kaba kuvvet, arbede, zorbalık, afet gibi sebeplerle yaşanan zarar, fakirlik, düzensizlik, adaletsizlik ve refah arayışı çocukların, vatandaşları oldukları ülkelere zorunlu ve refakatsiz bir şekilde ayrılmasına sebep olmaktadır. Hayati tehlike içinde olan mülteci çocukların temel gereksinimlerinin, üstün yararları incelenerek yerine getirilmesi gerekir (Sezgin, 2019; Yavuz ve Mızrak, 2016).

Mülteci çocuklar temel haklarından biri olan eğitim hakkında bazı nedenlerden dolayı yararlanamamaktadırlar. Bu durum çocukların ve ülkenin geleceği açısından ciddi tehditler oluşturmaktadır. Sorunların kaynağında kimi zaman aileler yer almaktadır. Bazı göçmen aileler çocuklarının okula gitmesi yerine çalışıp aile ekonomisine katkıda bulunmasını isteyebilmektedir. Diğer taraftan çocukların performans düşüklüğü eğitimin bir diğer sorunudur. Öğrencilerin öğretmen ve arkadaşlarıyla olumlu iletişim kuramaması, okula ilgi duymaması, derslerin anlaşılır olmaması okullaşmalarının önünde birer engeldir (Ahsan, 1997).

Suriye’de yaşanmaya başlayan iç karışıklık ile ilk etapta küçük gruplar halinde Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin öncelikli olarak sınır illerinde yaşamaya başladıkları görülmektedir. Krizin başlamasıyla birlikte dönemin yöneticilerinin öngörülerinin aksine sürecin uzaması ve Türkiye’ye sığınan insanların sayısındaki muazzam artış ile, sadece sınır illeri değil neredeyse Türkiye’nin tamamı Suriyeli gerçeği ile karşı karşıya kalmıştır. Kamp dışında yaşayan ve yeterli ekonomik destekten mahrum Suriyeliler kentlerin yaşam alanlarını da tehdit eder hale gelebilmektedir. Özellikle yetersiz ve kötü koşullarda hayatını sürdürmeye çalışan bu insanlar çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı hızlandırmanın yanında her türlü yasa dışı işe bulaştırılma noktasında tehditlere açık ve kullanılmaya müsait durumdadırlar. Eğitim çağına gelen Suriyeli çocuklar okula gitmek yerine çalışıp aileye destek olabilmek adına ucuz iş gücü olarak kullanılabilir. Bu durum hâlihazırda bu çocukların eğitim alma sürecini sekteye uğrattığı gibi yaşanabilecek iş kazaları ve benzer sorunlar içinde kaynak teşkil edebilmektedir.

Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine bakıldığında hem risk hem de fırsatların bir arada bulunduğu bir durum söz konusudur. Suriyelilerin özellikle belli illerde olmak üzere genel anlamda Türk ekonomisine belli açılardan katkı sağladığı söylenebilir. Bu durum kimi zaman talep ve arz dengesinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarabilmektedir. Suriyelilerin ekonomik anlamda yerleştikleri bütün şehirlerde ortaya çıkardığı temel sorun kira tutarlarının yükselmesidir. “Bu durum her ne kadar ev sahipleri için fırsat olarak görülse de kiracılar için ciddi anlamda sorun olarak görülmektedir.” Kira artışlarının yanında gıda vb. ürünlere olan talebin artması ile fiyatlarda artışlar yaşanması kaçınılmaz olabilmektedir ve bu durum bölge halkı için Suriyelilere bakış açısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Oytun, 2015).

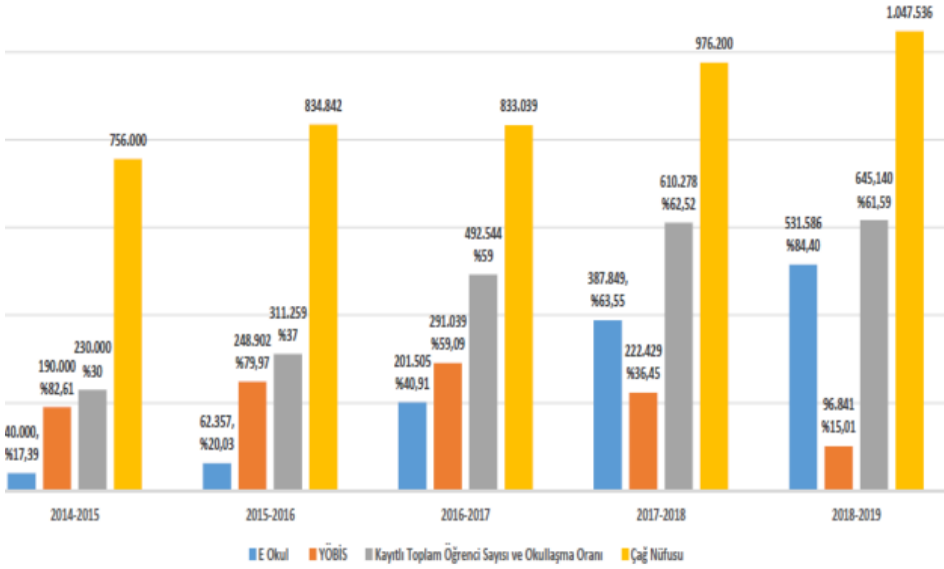
Farklı göç çalışmalarında da özellikle üzerinde durulan diğer bir nokta da, ülkeye yeni gelen çocukların eğitiminin sadece bu çocukların eğitime uyum süreçlerinin incelenmesi ile sınırlandırılmayacağıdır. Eğitsel etki ve iletişimin

anlaşılabilmesi ancak ev sahibi toplumun ve o toplumun eğitim sisteminin bütçe altına alınması ile mümkündür. Altı çizilmesi gereken vurgulayıcı noktalardan biri de göçmen ve mülteci çocukların eğitim krizine verilen cevapların bize o ülkenin eğitimi nasıl tanımladığına, eğitimin toplumdaki kapsayıcı veya dışlayıcı rolüne dair çok şey anlatacağıdır. Yeni gelenlere yönelik dışlayıcı politikalar ile evrensel çocuk hakkı olarak eğitim arasındaki çelişki ancak fırsat eşitliğinin sağlandığı, kapsayıcı, farklılıkları ve çoğulluğu kutsayan bir eğitim sistemi ile giderilebilir (Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016).

Yaşanılan toplumdaki gelişmelere ve bu gelişmelere bağlı olarak oluşan gündeme ilişkin bireylerin bilgi sahibi olması ve gündemi takip etmesinin etkin ve katılımcı vatandaşın temel niteliklerinden biri olduğu düşünüldüğünde bireyin toplumsal gündemi takip etmesinin en temel vatandaşlık sorumluluklarından biri olduğu söylenebilir. Ayrıca demokratik tutum, değer ve davranışlara sahip aktif ve katılımcı bir vatandaşın siyasal ve toplumsal gündem hakkında bilgi sahibi olması beklenmektedir. Siyasal ve toplumsal her türlü gelişmenin bireyi doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği göz önüne alındığında bireyin kendisini ilgilendiren konulara yönelik gündemde neler olup bittiğine ilişkin farkındalık sahibi olması, kendini 37 toplumun bir parçası olarak hissetmesine ve aidiyet duygusu kazanmasına da katkı sağlamaktadır (Dinç ve Keçe, 2014).

Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayabilmeleri için eğitime erişimlerinin sağlanması ve eğitim unsurlarından en verimli şekilde yararlanabilmelerinin önündeki engellerin kaldırılması hayati önemi taşımaktadır. Eğitim sayesinde sığınmacılar göç ettikleri ülkenin dilini öğrenebileceklerdir böylece içinde yaşadıkları toplum ile olan diyalogları ve bağları güçlenebilecektir. Türkiye’de genel olarak çocukların ve gençlerin eğitime devam edememelerinin sebepleri olarak; çocuk işçiliği, refakatsiz gelen çocukların çalışması ve çalıştırılması, genç yaşta evlendirilmenin hem sosyo-ekonomik hem kültürel sebepler nedeniyle normal karşılanması ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocukların okula gönderilememesi gibi nedenler ön plana çıkmaktadır. Bu durum Türkiye’de bulunan göçmen çocukların ve

gençlerin de eğitim süreçlerinin kesintiye uğraması ya da eğitim öğretim hayatlarına hiç başlayamamaları gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Emin, 2016).



Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye’de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyelilerin Sayısı

2014 yılında %30 olan kayıtlı öğrenci sayısının 2018 yılına gelindiğinde %62 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu durum sayıları her geçen gün artan Suriyelilerin içinde yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Eğitim çağı içerisinde yer alan Suriyeli çocukların Türkiye’de eğitime erişimleri için üç farklı uygulama olduğu görülmektedir. Yasal statü sahibi Suriyeli çocuklar devlet okuluna kayıt yaptırarak eğitim alabilmektedirler.

Okulda mülteci öğrenci sayısının ev sahibi ülkenin öğrencilerinden fazla olması, ev sahibi çocuklarının akademik başarısını da olumsuz etkilemektedir. Mülteci öğrencilerin ve okul müdürlerinin karşılaştığı zorluklar ise; “dil sorunu, uyum, iletişim ve davranış sorunu, sosyo ekonomik yetersizlik sorunu, akademik

başarı sorunu ve okul –aile iş birliği sorunudur. Mülteci öğrencilerle yaşanan sorunları çözmek için MEB başta olmak üzere PICTES, Halk Eğitimi ve İŞKUR tarafından gerekli hizmet ve imkânlar sunulmaktadır. Katılımcılar, MEB tarafından Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik PICTES proje kapsamında devlet okullarına ücretli öğretmenlerin gönderildiği ifade edilmiştir. Yine bu proje kapsamında bu çocukların eğitimlerini desteklemek için, çanta, tablet, akıllı tahta, güvenlik, temizlik personeli vb. yardımlar sağlanmıştır.

Okul müdürlerinin görüşlerine göre, mülteci öğrencileri eğitim-öğretime Türk öğrencilerden hiçbir ayırım yapılmadan dahil edilmiştir. Türkiye’de eğitim-öğretim ücretsizdir, ders kitapları ücretsizdir, kırtasiye yardımları yapılmaktadır ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Türk öğrencisine sağladığı bu yardımlardan mülteci öğrencileri de eşit bir şekilde yararlanmaktadır. Üstelik mülteci çocukların olduğu okullara fazladan temizlik malzemesi, fazladan öğretmen desteği sağlanarak Türkçe okuma- yazma kursları açılmakta ve güvenlik personeli verilmektedir. Sunulan eğitim- öğretim imkanlarının fazlası sağlanmıştır. Ancak mülteci öğrencilerin akademik başarı seviyelerinin düşük olması, okula ve okul kültürüne uyum sağlamaları konusunda sorun yaşanmaktadırlar (Kekeç ve Üstün, 2022).

2.8 İlgili Araştırmalar

Kanbur ve Sağlam (2017) sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla bir ölçek geliştirme çalışması yapmışlardır. Nihai olarak 24 maddeden oluşan Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinin, "iletişim", "uyum", "yeterlik" olarak adlandırdıkları üç alt boyutunun olduğunu ifade etmişlerdir. Geliştirdikleri ölçeği kullanarak 2016-2017 eğitim öğretim yılında Sakarya İlinde 501 sınıf öğretmeni ile yaptıkları çalışma sonucunda ise öğretmenlerin cinsiyetlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının “yeterlik” boyutunda erkek öğretmenler lehine; okulun bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre orta sosyoekonomik çevre lehine; sınıflarında mülteci öğrenci olup olmama durumuna göre “iletişim” boyutu hariç sınıflarında

mülteci öğrenci bulunan öğretmenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığını bulmuşlardır.

Bozkurt (2018) yaptığı çalışmada Gaziantep'te bulunan Suriyeli çocukların eğitimine ilişkin öğretmen algılarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre mülteci öğrencilerin eğitimleri ile ilgili öğretmenlerin yaşadığı sorunların başında dil sorununun ve uyum sorununun geldiğini, bunun dışında fiziki koşulları daha uygun olan okullardaki öğretmenlerin mülteciler yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu ve özel eğitim alan öğretmenlerin mültecilere yönelik tutumlarının daha kuvvetli olduğunu saptamıştır.

Yurdakul ve Tok (2018) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin mülteci/göçmen öğrencilere ilişkin görüşlerini, eğitimde yaşadıkları sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymak için bir çalışma yapmışlardır. Toplamda 70 öğretmenden oluşan çalışma grubundan elde ettikleri verilere içerik analizi uygulamışlar ve araştırma bulgularına göre öğretmenlerin genel olarak mülteci/göçmen öğrencilere yönelik olumlu duygulara sahip olduklarını, mülteci öğrencilerin dil sorunları, kültürel farklılık sorunları ve duygusal sorunları olduğunu, mülteci öğrenci ailelerinin de dil öğrenmesinin öğrencilerin başarısını artıracığını tespit etmişlerdir.

Çiftçi vd. (2019), Sivas il merkezinde, öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Toplam 114 öğretmenden Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) kullanarak elde ettikleri verileri değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin ölçeğin her bir alt boyutunda ve tamamında olumlu tutuma sahip oldukları, ölçeğin tamamında sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre, ilkokul öğretmenlerinin de ortaokul öğretmenlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha olumlu olduğunu ortaya koymuşlardır.

Keskin (2019) Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde görev yapan öğretmenler ile yine bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin oluşturduğu çalışma grubu üzerinde yaptığı çalışmada öğretmenlerin, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının "iyi düzeyde" olduğunu, öğretmenlerin mülteci öğrencilere

iyimser yaklaştıklarını, anlayışlı olduklarını, kendilerini onların yerine koyarak onları anlamaya çalıştıklarını ve yaşadıklarından dolayı onlara önyargısız yaklaşarak adil davrandıklarını tespit etmiştir. Bununla birlikte, mülteci öğrencilerin dil farklılığının öğretmenler için sorun oluşturduğunu, bu durumun mülteci öğrencilerin sınıfa uyumlarını zorlaştırdığını ve öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli görmediklerini belirlemiştir.

Uğurlu ve Akdovan (2019) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, kendi dersleri bağlamında mülteci öğrenciler hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada toplam 11 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde ettikleri verilerin çözümlenmesi sonucunda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin en fazla dil yetersizlikleri ve kültürel farklılıkları ile ilgili farkındalıklara sahip olmaları, kendileri açısından mülteci öğrencilerin derse aktif katılımları ve sınıf içi iletişimlerini bir sorun olarak görmeleri, Sosyal Bilgiler dersini mülteci öğrencilerin özellikle ülkemiz hakkında bilgi edinmeleri ve toplumsal hayatımızı öğrenmeleri açısından gerekli olduğunu düşünmeleri, mülteci öğrenciler dikkate alınarak sınıf içi ve sınıf dışı birtakım faaliyetler için çaba göstermeleri ve Sosyal Bilgiler öğretim programını mülteci öğrencilerin bu derse entegrasyonları açısından yetersiz olarak değerlendirmeleri şeklinde bulgular elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Özdoğru vd. (2021) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sosyodemografik özellikleri ve çok kültürlü eğitim tutumları ile mülteci öğrencilere karşı tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırma sonucunda Çok kültürlü Eğitim Tutum Ölçeği (ÖÇTÖ) ile Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) toplam puanı ile iletişim ve yeterlik alt boyut puanları arasında anlamlı pozitif bir ilişki saptanmışlardır. Ölçek puanlarının cinsiyet, yurt dışına çıkma, çok kültürlü deneyime sahip olma, geçmişte mülteci öğrencilerle çalışmış olma, şimdi mülteci öğrencilerle çalışıyor olma ve mülteci öğrencilerle ilgili mesleki gelişim eğitimine katılma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediğini; öğretmenlerin MÖTÖ puanlarının ise yaş, kıdem, yaşamlarının çoğunu

geçirdikleri yerleşim türü ve görev yapılan eğitim kademesiyle ilişkili olduğu saptamışlardır.

Vangölü (2022) ise araştırmasında Van İlinde görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeyinin mesleki deneyim ve sınıfında mülteci öğrenci olup olmamasına göre farklılaşmadığını, cinsiyet değişkeni bakımından öğretmenlerin mülteci öğrenci tutum ölçeğinden aldıkları toplam puan ile ölçeğin alt boyutları olan iletişim ve uyum alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığını, yeterlilik alt boyutunda ise kadın öğretmenlerin tutum puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Keskinsaz (2023) Denizli ili Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde resmi okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada mülteci öğrencilere yönelik tutumların, sınıf öğretmenlerinin yaş, medeni durum, görev yaptığı ilçe, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik durum, sınıfında mülteci öğrenci olma durumu ve mülteci öğrenciye eğitim verme sürelerinin düzeylerine göre bir fark göstermediğini; cinsiyete göre, kıdem yılına göre, mülteci öğrenci eğitimi alıp almamasına göre ise tutumlarının anlamlı bir fark gösterdiğini bulmuştur.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Çalışmanın amacı ve araştırma soruları dikkate alındığında mevcut durumu ortaya koyan ve betimsel bir nitelik taşıyan bu çalışmada, yöntem olarak ilişkisel tarama modeli benimsenmiştir. İlişkisel tarama çalışmaları iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç- Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu araştırmada da ilk öğretim kademesindeki resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının araştırma kapsamında ele alınan çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın Sincan ilçesindeki resmi ilk öğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Sincan ilçesinde resmi ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sınıf ve branş öğretmenleri sayısı (Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri) toplam 1350 civarındadır. Araştırma evreninde 1215 (%90) sınıf öğretmeni; 135 (%10) ise branş öğretmeni bulunmaktadır.

Araştırma grubunda yer alacak katılımcı sayısının belirlenmesinde Büyüköztürk ve diğerleri (2017) tarafından düzenlenen örneklem büyüklüğü tablosu temel alınmıştır. Bu tabloya göre örneklem genişliği 400 olarak belirlenmiştir.

Araştırma grubunun evreni daha iyi temsil edebilmesi amacıyla sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri iki ayrı tabaka olarak düşünülmüş, bu iki alt grubun araştırma evrenindeki oranları dikkate alınarak her branş grubundan alınacak birey sayısı, sınıf öğretmenleri için 360; branş öğretmenleri içinse 40 olarak belirlenmiştir. Her tabakadan belirlenen sayıda katılımcının çalışma grubuna seçilmesi işleminde ise basit rasgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3 Veri Toplama Aracı

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere uygulanmak üzere hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde, araştırmacı tarafından hazırlanan ve öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında etkili olduğu düşünülen bazı demografik ve mesleki özelliklerin tespit edilmesine yönelik sorulara yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde ise öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının belirlenmesinde Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği” (MÖTÖ) kullanılmıştır.

Ölçekte yer alan tüm maddeler, Tamamen katılıyorum (4), Çoğunlukla katılıyorum (3), Biraz katılıyorum (2) ve Hiç katılmıyorum (1) şeklinde tanımlanan ve parantez içi değerlere karşılık gelen 4 seçenekli likert tipi yargı cümlesinden oluşmaktadır. Geliştiriciler, MÖTÖ ölçeğinin, İletişim ((11 madde): 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11), Uyum ((9 madde): 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20) ve Yeterlik ((4 madde): 21, 22, 23, 24) olmak üzere parantez içi maddelerle ilişkilendirilen 3 alt boyutu temsil ettiğini bildirmişlerdir. Veriler, hazırlanan anket formu kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

3.4 Araştırmanın Kriter Değişkenleri

Araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını etkilediği düşünülen cinsiyet, eğitim düzeyi, yurtdışı deneyimi, branş, okutulan sınıf, mesleki tecrübe, mülteci öğrenci bulunma durumunu ölçen değişkenler, bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

İkinci değişken grubunu ise, MÖTÖ genel puanı ile ölçeğin iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarından elde edilen puanlar oluşturmaktadır. Bu değişkenler bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. MÖTÖ genel puanı, katılımcıların ölçekteki 24 maddeye verdikleri puanların toplanmasıyla elde edilmiştir. İletişim, uyum ve yeterlik puanları ise bu alt boyutlarla ilişkili maddelerin puanları toplanarak hesaplanmıştır.

3.5 Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikler

Anket formundan elde edilen verilerle ilgili tüm analizler, SPSS 21.0 (Statistical Programming for Social Sciences 21.0) paket programıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde ilk etapta betimleyici istatistik yöntemler kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların ele alınan bağımsız değişkenlere göre dağılımları frekans ve yüzde olarak tablolar halinde özetlenmiştir.

İkinci aşamada ise katılımcıların MÖTÖ'den elde edilen genel tutum puanları ve alt boyut puanları arasında gözlenen farklılıklarının analizi yapılmıştır. Kullanılacak analiz yönteminin seçiminde ise bağımlı değişkenin ölçüm seviyesi ile bağımsız değişkenin düzeyleri dikkate alınmıştır.

Cinsiyet, branş, yurtdışı deneyimi, sınıfta mülteci öğrenci bulunması durumu gibi iki düzeyi bulunan bağımsız değişkenler için bu bağımsız alt gruplar arasında gözlenen tutum farklılıklarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Mesleki deneyim, okutulan sınıf gibi ikiden fazla alt gruba göre ortaya çıkan tutum farklılıklarının sıranmasında ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda hesaplanan χ^2 değerinin önemli bulunması durumunda, bu farklılığa neden olan grupların tespiti amacıyla yapılan çoklu karşılaştırmalarda ise Dunn testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucuna elde edilen test istatistiğine göre karar verirken önem seviyesi (p) .05 alınmıştır.

4. BULGULAR

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin yaş, cinsiyet gibi kişisel özellikleri ile mesleki deneyim, branş gibi mesleki özelliklerine ilişkin elde edilen veriler sınıflandırılmış ve sonuçlar % ve frekans olarak Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kişisel ve mesleki özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler	Alt gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	329	82,2
	Erkek	71	17,8
	Toplam	400	100
Mesleki deneyim	1-10 yıl	55	13,8
	11-20 yıl	169	42,2
	21-30 yıl	161	40,2
	30 yıldan fazla	15	3,8
	Toplam	400	100
Öğrenim Düzeyi	Lisans	345	86,3
	Lisansüstü	55	13,7
	Toplam	400	100,0
Sınıfta mülteci öğrenci bulunma durumu	Var	162	45,0
	Yok	198	55,0
	Toplam	360	100,0
Okutulan Sınıf	I. Sınıf	92	25,6
	II. Sınıf	90	25,0
	III. Sınıf	90	25,0
	IV. Sınıf	88	24,4
	Toplam	360	100,0
Branş	Sınıf Öğretmeni	360	90,0
	Branş Öğretmeni	40	10,0
	Toplam	400	100,0
Yurtdışı deneyimi	Evet	114	28,5
	Hayır	286	71,5
	Toplam	400	100,0

Tablo 3.1 incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin %82,2'sinin kadın, %17,8'sinin erkek olduğu, %13,8'inin 1-10 yıl arası, %42,2'sinin 11-20 yıl arası, %40,2 'sinin 21-30 yıl arası ve %3,8'inin ise 30 yıldan fazla mesleki deneyime sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra sınıf öğretmenlerinin %45'i sınıfında mülteci öğrenci olduğunu, %55'i ise sınıfında mülteci öğrenci olmadığını beyan etmiştir. Katılımcıların %28,5'i Erasmus kapsamında ya da kişisel olarak yurtdışına çıktıklarını, %71,5'i ise yurtdışına hiç çıkmadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında öğretmenlere, mülteci öğrencilerin uyumuna katkı sağlayabilecek unsurları önemine göre sıralamaları istenmiş ve elde edilen bulgulara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 3.2. Öğretmenlerin mülteci öğrencilerin uyumuna katkı sağlayacak unsurlara ilişkin öncelik sıralaması

Öncelik Sıralaması	1. Sıra		2. Sıra		3. Sıra		4. Sıra		5. Sıra		Genel Puan
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Okul öncesi eğitim	28	5,7	139	28,31	122	24,85	73	14,87	38	7,74	1246
Dil sorununun çözülmesi	274	55,8	68	13,85	29	5,91	13	2,65	16	3,26	1771
Sportif ve sosyal etkinliklere katılım	15	3,1	17	3,46	27	5,50	102	20,77	239	48,68	667
Öğretmenin yapıcı ve sabırlı yaklaşımları	25	5,1	44	8,96	108	22,00	153	31,16	70	14,26	1001
Ailenin olumlu tutumu	58	11,8	132	26,88	114	23,22	59	12,02	37	7,54	1315

Tablo 3.2'de gösterildiği üzere, mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının çözümüne katkı sağlayacak unsurlar arasında dil sorununu öğretmenlerin 274'ü (%55,8) ilk sıraya konumlandırmışlardır. Mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının çözümüne katkı sağlayacak unsurlar arasında okul öncesi eğitim ise 2. ve 3. Sırada öncelik kazanmıştır. Öğretmenin yapıcı ve sabırlı yaklaşımlarını ise

öğretmenlerin 153'ü (%31,16) tarafından 4. sırada öncelik kazanmıştır. Son sırada ise sportif ve sosyal etkinliklere katılımın öncelik kazandığı, ilk tercih olarak yer aldığı görülmektedir. Önem sıralarına ilişkin genel bir değerlendirme yapmak amacıyla her unsur, öncelik sıralamasının tersi ile (1. sıraya 5 puan; 5. sıraya ise 1 puan verilmek suretiyle) puanlanmış ve elde edilen bu puanlar frekanslar ile çarpılarak genel puanlar elde edilmiştir. Bu puanlar, Tablo 3.2'de son sütunda gösterilmiştir. Bu genel puanlara göre; mülteci öğrencilerin uyumuna katkı sağlayabilecek unsurlar arasında 1771 puanla dil sorunu ilk sırada yer alırken, bunu 1315 puanla ailenin olumlu tutumu, 1246 puanla okul öncesi eğitim, 1001 puanla öğretmenin yapıcı ve sabırlı yaklaşımları izlemiştir. Son sırada ise 667 puanla sportif ve sosyal etkinliklere katılım yer almıştır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, mülteci öğrencilere yönelik genel tutumlarını belirleyen ölçek genel puanı ile iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı bilgilere aşağıdaki tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği Toplam Puanına ve Alt Boyut Puanlarına ilişkin tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	N	Min.	Mak.	Ortalama	S.S
Genel Tutum	400	52	96	77,77	10,54
İletişim	400	22	44	39,16	4,64
Uyum	400	14	36	27,03	5,16
Yeterlik	400	5	16	11,60	2,51

Tablo 3.3'te gösterildiği üzere, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları 52 ile 96 arasında dağılmaktadır. Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik genel tutum puanları ortalaması ise 77,77 puan olarak bulunmuştur.

Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar incelendiğinde ise iletişim ($\bar{X} = 39,16$) alt boyutu puanlarının 22 ile 44 puan aralığında dağıldığı, uyum ($\bar{X} = 27,03$) alt boyutuna ilişkin puanların ise 14 ile 36 puan aralığında olduğu ve son boyut olan yeterlik alt boyut ($\bar{X} = 11,60$) puanlarının ise 5 ile 16 puan aralığında değerler aldığı belirlenmiştir.

Genel tutum bakımından ölçekten alınabilecek en düşük puan 24; en yüksek puan ise 96'dır. MÖTÖ ölçeğinden alınacak ortalama puanın 60 olacağı dikkate alındığında, öğretmenlerin genel tutum puanlarının ($\bar{X} = 77,77$) ölçek ortalamasından yüksek çıkması, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının olumlu olduğunu şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3.4. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Değişken	Kadın	329	77,57	198,96	39,04	198,44	27,04	201,31	11,52	197,18
	Erkek	71	78,70	207,65	39,72	210,05	27,00	196,73	11,99	215,87
	Z		-,575		-,772		-,303		-1,243	
	p		0.56		0.44		0.76		0.21	

Tablo 3.4 incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetlerine göre iletişim [$z=-.772$; $p>.05$], uyum [$z=-.303$; $p>.05$], yeterlik [$z=-1.243$; $p>.05$] alt boyutlarında ve ölçek toplamında [$z=-.575$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu durum erkek öğretmenlerin ve kadın öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin mesleki branşlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.5. Öğretmenlerin Mesleki Branşlarına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Mesleki Branş	Sınıf	360	77,99	202,93	39,28	203,80	27,14	203,01	11,59	199,78
	Branş	40	75,83	178,68	38,05	170,76	26,10	177,91	11,68	206,94
	Z		-1,259		-1,726		-1,305		-,374	
	p		.208		.084		.192		.709	

Tablo 3.5 incelendiğinde öğretmenlerin mesleki branşlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, ölçek toplamında (Genel) [$z=-1.259$; $p>.05$], iletişim [$z=-1.726$; $p>.05$], uyum [$z=-1.305$; $p>.05$] ve yeterlik [$z=-.374$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bu sonuç, sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının gerek genel bakımdan gerekse iletişim, uyum ve yeterlilik alt boyutlarında aynı düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenleri mülteci öğrenci tutum puanlarının sınıflarında mülteci öğrenci olup olmaması durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3.6. Sınıfta Mülteci Öğrenci Bulunup Bulunmamasına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra
			Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.
Mülteci Öğrenci	Var	162	81,40	213,80	39,96	194,06	29,01	217,86	12,44	214,89
	Yok	198	75,20	153,25	38,73	169,40	25,61	149,93	10,90	152,36
	Z		-5,494		-2,253		-6,172		-5,711	
	p		.000		.024		.000		.000	

Tablo 3.6 incelendiğinde sınıflarında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, ölçek toplamında [$z=-5,494$; $p<.05$], iletişim [$z=-2.253$; $p<.05$], uyum [$z=-6.172$; $p<.05$] ve yeterlik [$z=-5.711$; $p<.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu fark, sınıflarında mülteci öğrenci olan öğretmenler lehinedir.

Bu durum, mülteci öğrencisi olan öğretmenlerin mülteci öğrencisi olmayan öğretmenlere nazaran mülteci öğrencilere daha olumlu baktıkları, mülteci öğrencilerin uyumu konusunda daha iyimser düşündükleri, mülteci öğrencilerle daha iyi iletişim kurdukları ve kendilerini daha yeterli gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin Erasmus kapsamında görevli olarak ya da kişisel tercihleri nedeniyle yaşadıkları yurtdışı deneyimlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında etkili olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi Sonuçları Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7. Öğretmenlerinin, Yurtdışına Çıkıp Çıkmamalarına Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Yurtdışı Deneyimi	Var	114	78,39	208,86	39,32	209,79	27,32	207,12	11,83	210,82
	Yok	286	77,52	197,17	39,09	196,80	26,92	197,86	11,51	196,39
	Z		-.914		-1.021		-.724		-1.135	
	p		.361		.307		.469		.256	

Tablo 3.7 incelendiğinde öğretmenlerin yurtdışına çıkıp çıkmamalarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, hem genel anlamda [$z=-.914$; $p>.05$], hem de iletişim [$z=-1.021$; $p>.05$], uyum [$z=-.724$; $p>.05$] ve yeterlik [$z=-1.135$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğretmenlerin yurtdışı deneyiminin öğrencilere yönelik tutumlarını etkilemediği gerek genel gerekse iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarında öğretmenlerin tutumlarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin öğrenim düzeylerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında bir farklılaşmaya neden olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Öğretmenlerinin, Akademik Kariyerine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Öğrenim Düzeyi	Lisans	345	77,62	198,86	39,13	199,02	26,98	199,59	11,54	197,95
	Lisansüstü	55	78,81	210,79	39,35	209,75	27,35	206,18	12,02	216,49
	Z		-.711		-.643		-.393		-1.112	
	p		.477		.520		.694		.266	

Tablo 3.8 incelendiğinde öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, gerek ölçek toplamında [$z=-.711$; $p>.05$], gerekse iletişim [$z=-.643$; $p>.05$], uyum [$z=-.393$; $p>.05$] ve yeterlik [$z=-1.12$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğrenim düzeyinin mültecilere yönelik tutumları etkilemediği, lisans ve lisansüstü derecesine sahip öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının aynı düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyinin öğrencilere yönelik tutumlarında bir farklılaşmaya neden olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3.9. Sınıf Öğretmenlerinin Okuttukları Sınıfa Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Bağımsız Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Okutulan Sınıf	I. Sınıf	92	75,18	153,01	38,07	154,37	26,03	158,54	11,17	164,40
	II. Sınıf	90	78,93	188,95	39,66	187,52	27,63	190,04	11,64	183,69
	III. Sınıf	90	78,68	188,34	39,61	188,36	27,17	181,90	11,90	191,16
	IV. Sınıf	88	79,25	192,58	39,83	192,60	27,75	192,27	11,67	183,18
χ^2			8.716		8.031		6.018		3.335	
Sd			3		3		3		3	
p			.033		.045		.111		.343	
Anlamlı Fark			1-2;1-3;1-4		1-2;1-3;1-4		-		-	

Tablo 3.9 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin okuttukları sınıf dikkate alındığında, mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, uyum [$\chi^2=6.018$; $p>.05$]ve yeterlik [$\chi^2=3.335$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; Genel tutum [$\chi^2=8.716$; $p<.05$] ve iletişim [$\chi^2=8.031$; $p<.05$] boyutunda ise birinci sınıf öğretmenleri aleyhine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre; birinci sınıfı okutan öğretmenler, mülteci öğrencilerle iletişim konusunda diğer sınıflara göre daha fazla sorun yaşadıklarını düşünmektedirler.

Öğretmenler, mesleki kıdemlerine göre 4 gruba ayrılmıştır. Öğretmenlerin bulunduğu mesleki kıdem düzeylerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında bir farklılaşmaya neden olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları ise Tablo 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3.10. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Bağımsız Değişken	Boyutlar		Genel		İletişim		Uyum		Yeterlik	
	Alt Gruplar	N	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.	Puan Ort.	Sıra Ort.
Mesleki Kıdem	1-10 yıl	55	76,04	183,71	38,98	197,36	25,96	176,55	11,09	180,25
	11-20 yıl	169	77,83	201,76	39,39	206,39	26,85	196,45	11,64	201,14
	21-30 yıl	161	78,09	203,22	38,91	192,74	27,53	212,01	11,65	203,22
	> 30 yıl	15	80,13	218,70	39,87	228,93	27,73	210,40	12,53	238,23
χ^2			1.642		2.140		4.288		3.425	
Sd			3		3		3		3	
p			.650		.544		.232		.331	
Anlamlı Fark			-		-		-		-	

Tablo 3.10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre gerek iletişim [$\chi^2=2.140$; $p>.05$], uyum [$\chi^2=4.288$; $p>.05$], yeterlik [$\chi^2=3.425$; $p>.05$] boyutlarında gerekse ölçek toplamında [$\chi^2=1.642$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç kısaca, mesleki deneyimim mülteci öğrencilere yönelik tutumları etkilemediğini göstermektedir. Kıdem, bir anlamda kuşak farkını da içermektedir. Bu bağlamda elde edilen bu sonuç, değer, tutum, alışkanlık, yaşam tarzı ve dünya görüşü bakımından farklı kuşakları temsil eden öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarda ortaklaşması, eğitim konusunun temel bir insan hakkı ve evrensel bir mesele olduğunu da doğrulamaktadır.

5. SONUÇ

Araştırma sonuçları, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının genel olarak olumlu ve yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçların literatürdeki çalışmaların bulgularıyla benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Tomakinoğlu (2024), Ordu ilinde görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilerine yönelik tutumlarının ortalamanın üzerinde olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde, Erdoğan (2024), ortaokul matematik öğretmenlerinin bu konudaki tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Kara'nın (2022) çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının ortalamanın üstünde olduğu gözlenmiştir. Keskin (2019), öğretmen tutumlarının iyi düzeyde olduğunu, Köse (2019) ise sınıf öğretmenlerinin tutumlarının yüksek olduğunu saptamıştır. Sarıkaya (2022) ise Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının olumlu olduğunu vurgulamıştır.

Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı gözlenmektedir. Bu sonuçların literatürdeki çalışmaların birçoğuyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Ortak (2024), Tomakinoğlu (2024), Kırımlı (2022) ve Keskin (2019), çalışmalarında cinsiyete bağlı anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Ancak Erdoğan (2024), ölçeğin alt boyutları ve toplam puanında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar tespit etmiş; erkek öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kara (2022) da erkeklerin tutumlarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, Soybakış (2021) ve Üçer ve diğerleri (2024), kadın öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin mesleki branşlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir. Bulgularımıza benzer olarak Kırımlı (2022), Çetin (2021) ve Kanbur (2017), öğretmenlerin branşlarıyla mülteci

öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığını belirtmiştir.

Sınıflarında mülteci öğrenci bulunan ve bulunmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları, ölçek toplamında ve iletişim, uyum ile yeterlik alt boyutlarında anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılık, sınıflarında mülteci öğrenci olan öğretmenlerin lehinedir. Bu durum, mülteci öğrencisi olan öğretmenlerin mülteci öğrencisi olmayan öğretmenlere nazaran mülteci öğrencilere daha olumlu baktıkları, mülteci öğrencilerin uyumu konusunda daha iyimser düşündükleri, mülteci öğrencilerle daha iyi iletişim kurdukları ve kendilerini daha yeterli gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmamızın bulgularına benzer olarak Keskin (2019), uyum ve yeterlik alt boyutlarında ayrıca ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu, bu anlamlı farklılığın ise sınıfta mülteci olan öğretmenlerin lehine olduğu belirlenmiştir. Ortak (2024), ölçek toplam puanı ile iletişim ve uyum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Soybakış (2021) yeterlik alt boyutunda; Kara (2022) ise uyum ve yeterlik alt boyutları ile ölçek toplam puanında anlamlı farklılık olduğunu saptamıştır. Ancak Erdoğan (2024), toplam puan ve alt boyutların sınıftaki mülteci öğrenci sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini saptamıştır.

Öğretmenlerin yurtdışına çıkıp çıkmamalarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğretmenlerin yurtdışı deneyiminin öğrencilere yönelik tutumlarını etkilemediği gerek genel gerekse iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarında öğretmenlerin tutumlarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatürde benzer bir bulguya rastlanılmamıştır.

Öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının, ölçek toplamında ve alt boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermediği gözlenmektedir. Bu bulgu, öğrenim düzeyinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları etkilemediği, lisans ve lisansüstü derecesine sahip öğretmenlerin tutumlarının benzer düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çalışmamızın

bulguları literatürle uyumludur. Kırımlı (2022), öğretmenlerin eğitim durumları ile mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmiştir. Özlü (2024), kadın sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdiği çalışmada, lisans veya lisansüstü eğitim mezunu olmanın mülteci öğrencilere yönelik tutumları anlamlı şekilde farklılaştırmadığını belirtmiştir. Erdoğan (2024), ortaokul matematik öğretmenlerinin öğrenim durumuna göre tutumlarının anlamlı bir farklılık göstermediğini saptamıştır. Ancak Çetin (2021), uyum alt boyutunda ön lisans mezunu öğretmenlerin, yeterlik alt boyutunda ise yüksek lisans mezunu öğretmenlerin lehine anlamlı farklılıklar olduğunu bildirmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin okuttukları sınıf düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları incelendiğinde, uyum ve yeterlik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı; ancak genel tutum ve iletişim alt boyutlarında birinci sınıf öğretmenleri aleyhine anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; birinci sınıfı okutan öğretmenler, mülteci öğrencilerle iletişim konusunda diğer sınıflara göre daha fazla sorun yaşadıklarını düşünmektedirler. Çetin (2021) ise iletişim alt boyutunda, ilkokul kademesinde görev yapan öğretmenler lehine bir farklılık olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre, ölçek toplam puanı ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmektedir. Bu sonuç, mesleki deneyimin mülteci öğrencilere yönelik tutumları etkilemediği şeklinde yorumlanabilir. Bulgularımıza benzer şekilde Ortak (2024), Özlü (2024) ve Tomakinoğlu (2024), meslekte geçirilen sürenin mülteci öğrencilere yönelik tutumları farklılaştırmadığını belirtmiştir. Ancak Kırımlı (2022), mesleki kıdem arttıkça öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik olumlu görüşlerinin arttığını ifade etmiştir. Erdoğan (2024) ise iletişim ve yeterlik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığını, ancak uyum alt boyutu ve toplam puanın mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Kara (2022) ise yeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir.

6. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayanılarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Bu öneriler:

Araştırma kapsamında öğretmenlere, mülteci öğrencilerin uyumuna katkı sağlayabilecek unsurları önemine göre sıralamaları istenmiş ve dil sorunu ilk sırada öncelik kazanmıştır. Dil, iletişimin en yaygın ve etkili aracıdır. Öğrenme sürecinde ve toplumla iletişimin sağlıklı bir biçimde sürdürmesinde hayati önem taşımaktadır. Literatürde benzer çalışmalarda da dil sorunu sürekli vurgulanmakta ve mültecilerin eğitiminde en önemli sorunlar arasında gösterilmektedir. Bu nedenle mülteci öğrencilerin dil sorununun çözülmesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve okul öncesi eğitiminde dil öğretimine daha fazla önem verilmelidir.

Eğitimin üç ayağı okul, aile ve çevre konusu bireyin gelişiminde etkili olan temel dinamikleri açıklamaktadır. Bu üç unsur birbiriyle uyumlu çalıştığında, çocukların ve gençlerin hem akademik hem de sosyal-duygusal olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinin mümkün olabileceği literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Mülteci öğrencilerin uyumunda ailenin yaklaşımı öğretmenler tarafından yapılan öncelik sıralamasında genel bakımdan ikinci sırada yer bulmuştur. Bu nedenle mülteci öğrencilerin aileleri ile okul ve öğretmen düzeyinde sağlıklı ve sürekli bir iletişimin kurulması sağlanmalıdır.

Mülteci öğrencilerin uyumunda sportif ve sosyal etkinliklere katılımın son sırada yer alması belki de bu unsurun yeterince değerlendirilemediğini ya da farklı algılandığını göstermektedir. İlk öğretimde yapılan sosyal etkinlikler, ilk etapta milli bayramları ya da anma ve kutlama günlerinde yapılan etkinlikleri çağrıştırmaktadır. Bu nedenle bu etkinlikler sadece bu bağlamda değerlendirilmemeli; mülteci öğrencilerinde katılabileceği ortak tarihi ve kültürel değerleri konu alan etkinliklere ilgili derslerde yer verilmesine özen gösterilmelidir. Örneğin mülteci öğrencilerin oynadıkları yerel oyunlarından, bayramlaşma, gelenek ve göreneklerinden bahsedebileceği, kendini ve kültürünü

ifade edebileceği, tanıtılabileceği etkinlikler planlanabilir. Bu yaklaşım, çok kültürlülüğün bir fırsata çevrilmesine, mülteci öğrencilerin ortak değerler üzerinden entegrasyonuna yardımcı olabilir.

Sınıflarında mülteci öğrenci olan sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının daha olumlu olması önemli bir bulgudur. Aslında öğretmenler özellikle devlet okullarında farklı sosyo-kültürel düzeye, etnik kökene ve dini inanca sahip öğrencilerle Cumhuriyetin kurulmasından bu yana uzun süredir çalışmaktadır. Bu bulgu, süregelen mevcut durumun getirdiği deneyim ve birikimle öğretmenlerimizin dili farklı olsa da aynı coğrafyada yaşayan mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı sorunları aşma potansiyeline sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, öğrenme sürecinin karşılıklı olduğunu da doğrulamakta; yaşanan süreçte öğretmenlerimizin de kendilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Bu süreçte Millî Eğitim Bakanlığının verdiği hizmet içi kursların ve okullardaki yönetsel desteğin de önemli olduğu hatırlanmalıdır.

Sınıf öğretmenlerinin hangi sınıfı okuturlarsa okutsunlar, hangi yaşta olurlarsa olsunlar mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının benzer olması, farklılığın sadece iletişim boyutunda ve birinci sınıf öğretmenleri ile sınırlı kalması, mülteci öğrencilerin yaşadığı dil sorununun doğal bir sonucu olarak görülmelidir. Bu nedenle birinci sınıfı okutacak öğretmenler ile okul öncesi öğretmenler hizmet içi kurslarla ve okul yönetimlerince desteklenmeli, rehberlik öğretmenleri ile daha yakın çalışmaları sağlanmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Adil, B. (2020). *Türkiye'nin göç yönetimi stratejisi ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar: Ankara ili örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- Ahsan, R. M. (1997). Migration of Female Construction Labourers to Dhaka City, Bangladesh. *International Journal of Population Geography*, 3(1), 49-61.
- Akgül, A., Kaptı, A. ve Demir, O. Ö. (2015). Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz. *A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Ercan Gedik, V. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2).
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 293-303.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.
- Aktekin, S. (2017) (Ed.). *Sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı*. MEB Yayınları.
- Atmaca, Y. (2020). "Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme", (Ed. V. Yılmaz ve Y. Atmaca), *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.
- Baloğlu Uğurlu, N. & Akdovan, N. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenleri perspektifinden mülteci öğrenciler. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 782-801
- Bozkurt, S. (2018). *Mülteci Öğrencilerin Eğitimine İlişkin Öğretmen Algıları: Gaziantep Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, Y. ve Akın, S. (2020). Göç ve mülteci sorunu. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetin, T. G. (2021). *Öğretmenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ve Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Çiçeksoğüt, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Çifçi, T., Arseven, İ., Arseven, A. & Orhan, A. (2019). Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sivas İli Örneği). *Cumhuriyet International Journal of Education*, 8(4), 1082-1101. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.581407>
- Çiftçi, H. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne aidiyetleri bakımından adaptasyon ve iletişim sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 153-176.
- Dinç, E., Keçe, M. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyo-politik ve ekonomik gündemi takip etme sürecinde kullandıkları iletişim araçları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 301-312.
- Dursun, S. (2019). Uluslararası Göç Bağlamında Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Sağlık Politikaları Üzerine Etkileri. İstanbul, Türkiye.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Elma, F. ve Şahin, A. (2015). *Suriye'den Türkiye'ye göç ve açığa çıkan temel sorun alanlar*. Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings. (s. 430-439). Transnational Press London.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları. Seta Yayınları.
- Erdoğan, M. (2021). SB SB-2021 “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”. www.unhcr.org/tr/yayinlar

- Göç Terimleri Sözlüğü, (2009). Uluslararası göç hukuku.20.04.2025 tarihinde, [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden edinilmiştir.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (GİB). (2022). Mülteci. <https://www.goc.gov.tr/multeci>
- Göksal, G. U. (2019). Göçmen entegrasyonu ve tanınma teorisi. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- İçduygu, A., Yüksek, D. (2010) Rethinking Transit Migration in Turkey: Reality and Representation in the Creation of a Migratory Phenomenon. *Population, Space and Place*, 18(4), 441-456.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342990>
- Kanbur, N. İ. (2017). *İlkokulda Görev Yapan Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kara, V. (2022). *Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Karasu, M. A. ve Aksungur, A. B. (2022). Göçmenlerin konut sorunu: Suriyeli göçmenler özelinde bir değerlendirme. *İDEALKENT*, 13(37), 2027-2050.
- Kekeç, N. ve Üstün, A. (2022). Mülteci öğrencilerin diğer öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkilerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *International Academic Social Resources Journal*. 7(35), 310-320.
- Kemik, P., Gözübüyük, M. ve Sever, M. (2019). Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadığı bölgelerdeki yerel halkın Suriyeli sığınmacılara ilişkin görüşleri: Altındağ örneği. *Mukaddime*, 10(2), 582-596.
- Keskin, A. (2019). *Ortaokullardaki Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.

- Kırımlı, G. (2022). *Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları ile Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Koçak, O. ve Gündüz, R. D. (2016). Avrupa Birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içerilmelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Köse, İ. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Yabancı Uruklu Öğrencilere Yönelik Tutumları ile Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- McBrien, J. L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 75(3), 329-364.
- Ortak, M. (2024). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Öz Yeterlik Algısı ile Mülteci Çocuklara Yönelik Tutumları ve Sınıf İçerisindeki Kültürel Çeşitliliğe Yönelik Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Oytun O. Ve Gündoğar, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM Raporu, 2015 http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf (21 Ağustos 2024)
- Özdoğan, A. A., Dolu, F. N., Akan, A., Aldemir, S. (2021). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime ve Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 111-122.
- Özlü, Ş. (2024). *Kadın Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep.
- Piore, M. J. (1986). The shifting grounds for immigration. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 485, 23-33.
- Sağlam, H. İ. ve Kanbur, N. İ. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323. doi: 10.19126/suje.335877

- Sarıkaya, B. (2022). Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *İctimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 513-530. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1110313>
- Sezgin, H. (2019). Avrupa’da kayıp refakatsiz mülteci çocuklar. İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi Araştırma (İNSAMER), 1-12, Ağustos 2019.
- Şeker, B. D., & Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: an social psychological assessment. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Soyanıt, Ş. (2019, Aralık). Göçmen Bireylere Bakım Yükü ile Özyeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Samsun, Türkiye.
- Soybakiş, Ş. G. (2021). *Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kilis.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 1(40), 231-256.
- Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(60).
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye Krizi sonrası Türkiye’deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604.
- Telsaç, Ö. Y., ve Telsaç, C. (2022). Göç nedeniyle oluşan temel eğitim sorunları. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(3), 113-122.
- Temiz, D. N. (2020). Göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının rolü. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, II(II), Article II.

- Tomakinoğlu, E. (2024). *Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları: Ordu İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Tunca, H. Ö. (2018). Suriye’den Türkiye’ye göç: Tehditler ve fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2).
- Tunç, A. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- TÜİK. (2023, Temmuz 24). Türkiye İstatistik Kurumu Uluslararası Göç İstatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457> adresinden alındı.
- Tümtaş, M. ve Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347- 1359.
- Türk Dil Kurumu (2021). Türkçe Sözlük. 24.04.2024 tarihinde, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Ulusoy, O., & Sarıkaya, B. (2010). Mülteci Kimdir? C. Akbaş (Dü.) içinde, 5 N ve 1 Mülteci: Basın Mensupları İçin El Kitabı. Derya Özgüzel.
- Üçer, Z., Aslı, G., Özkazanç, S. ve Atılğan, Z. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kente uyumu: Ankara Siteler’de istihdama katılım. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 610-624.
- Ünal, K., Taşkaya, S. M., Ersoy, G. (2018). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 134-149.
- Vangölü, Mehmet Sıddık. “Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Van İli Örneği”. *ulakbilge*, 75 (2022 Ağustos): s. 897–905. doi: 10.7816/ulakbilge-10-75-07

- Yılmaz, V., Efşan, N. ve Mecek, M. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Kentlere Etkilerinin Torbalı Özelinde Değerlendirilmesi, (Ed. V. Yılmaz ve Y. Atmaca), *Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.
- Yanar, B., & Erkut, G. (2020). Belediyelerin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları: İstanbul örneği. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6(12), 190-214.
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175–199.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Journal of Turkish Studies*, 9 (Volume 9 Issue 2).
- Yurdakul, A., & Tok, T. N. (2018). Öğretmen Gözüyle Göçmen/Mülteci Öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.